

ĐURO GRIESBACH I MUZEJI

Branka Hlevnjak
Zagreb

Đuro Griesbach nije bio stalni muzejski fotograf, ali je njegova suradnja s muzejima i muzejskim ustanovama bila dugotrajna i plodna. Od 1930. godine, kada ga je povjesničar umjetnosti i ravnatelj Strossmayerove galerije dr. Artur Schneider uzeo za terenskog fotografa na snimanju spomeničke građe diljem Hrvatske, do 1995. godine, kada je napravio izložbu "Uskrs" u Etnografskome muzeju, prošlo je 65 godina predanog rada.

Đuro Griesbach (Mitrovica, 25. listopada 1911. - Zagreb 27. ožujka 1999.) tijekom dugogodišnjeg stvaralačkog vijeka (prvi radovi 1927.) znalčki je prevodio svaku primijenjenu fotografiju u fotografiju visoke razine trajnih vrijednosti. Već je svojim prvim fotorazglednicama iz tridesetih godina pokazao autorski i originalni pristup. Dajući fotorazglednici važnost stvaralačke kategorije, primjenu je ostavio u drugom planu. Razglednica je ostala tek oblik i centimetarska mjera, a svaka je fotografija samostalna i izvorna svjetlopisna slika.

Komponirana je kao skladna fotografska cjelina usmjerena na moguća poistovjećenja (nacionalna, lokalna, osobna). Tumačeći fotorazglednicu kao posjetnicu (vizit kartu grada), fotografirao je simbolična mjesta i ugođaje s određenom porukom.

"Priča o drvetu" prva je u nizu fotografskih serija Đure Griesbacha ostvarena u suradnji s Muzejom grada Zagreba 1978. godine. Dugogodišnje iskustvo i niz fotografija koje je snimio navodile su ga na povezivanje. U to vrijeme, krajem sedamdesetih godina, likovni postav, to jest izložba kao takva postala je osviješteni, osamostaljeni medij. "Reci to izložbom" značilo je ne samo posložiti niz izložaka, nego djela uključiti u cjelovitost izložbene "instalacije". U suvremenom duhu Griesbach je izložbu koncipirao kao uvećane stranice knjige. "Priča o drvetu" je cjelina, koja se čitala od eksponata do eksponata ili točnije, gledala kao edukativni film zaustavljenih fotografskih sekvenci.

Izložba, odnosno, fotografska serija "Priča o drvetu" obilježavala je pedesetu obljetnicu fotografova javnog nastupa (1928.¹ - 1978.), objašnjavala je autorov prirodni put od optičke realnosti do apstraktne fotografije koja je nastala uočavanjem apstraktnog u konkretnom.

Zanimljivo je da se Griesbach nije odricao nijednog ranijeg postignuća, dakle klasične fotografije, one minimalističkog ugođaja, dizajnirane i foto-grafičke slike, već ih je u izložbenom slijedu vidio kao dio sklada i cjeline. Bio je to ujedno i logičan postmodernistički istup u prilog pomirenju oblikovnih različitosti, a protiv vladajuće teorijske rascjepkanosti likovne umjetnosti. Na određeni način Griesbach je obnovio poznatu mu tezu "nove stvarnosti" iz

1929. godine, prema kojoj u neočekivano običnim stvarima leži fotografska privlačnost struktura i apstrakcija.²

Osamdesetih godina surađivao je intenzivno s Etnografskim muzejom u Zagrebu. Iz te je suradnje niknula serija službenih reprofotografija iz kojih je autor izvukao i osobnu fotografsku "priču". Ona mu se uklapala u viđenje fotografije kao sredstva poruke, edukacije i poticaja. Fotografija poput slika, tumačio je mnogim mladim naraštajima, izražava mnogo više i dublje od puke optičke registracije predmeta. Lako je u predmetima muzejskog zanimanja prepoznao i autorsku fotografiju, jer je odavno usvojio činjenicu da je svaki objekt moguće fotografski transponirati u "novu stvarnost". Griesbachova fotografija bez obzira na motiv – je li to bio rezbareni dio namještaja, struktura crvotočnog drva ili oljuštena boja ili foto-grafička struktura apstraktnog dojma – utemeljena je na objektivitetu "poruke", na objektivnoj (neemocionalnoj) slikovitosti. I banalno može postati "vječno" ako se ono snimi na pravi način, ili, drugim riječima, u svijetu predmetnosti nema prostote po sebi. Po tome je za Griesbacha fotografija bila jednaka drugim umjetničkim sredstvima izražavanja.

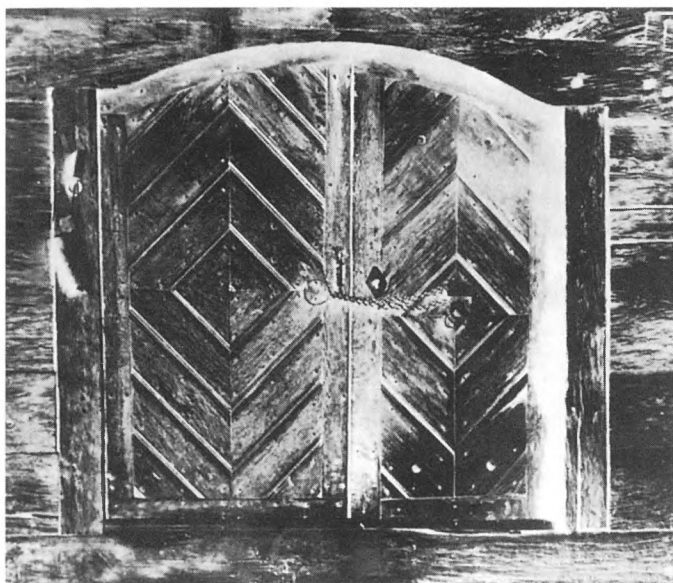
Prva izložba Đure Griesbacha i Etnografskog muzeja u Zagrebu 1984. godine zvala se "Preslice u Hrvatskoj". Iako u visokim godinama (73), Đuro Griesbach bio je u odličnoj formi i posjedovao je kvalitetu i iskustvo koji su u fotografiranju etnografskih predmeta i njihovoj fotografskoj prezentaciji u muzeju više nego dragocjeni. A iskustvo snimanja umjetničkih djela spomeničke vrijednosti gotovo se poklapalo s fotografskim stažem Đure Griesbacha (suradnja s JAZU od 1930.).

Fotografirati plitki reljef u drvu, malenih mjera, kao što su preslički "vratovi", zahtijeva zanatsku i autorsku vještinu da bi se na fotografijama uočile vrijednosti ručnog drvorezbarstva. Griesbach je u pripremama za izložbe Etnografskog muzeja bio dio stručne ekipe, koja je obrađivala zadanu temu, izabirala i pronalazila motive. Njegov je autorski udio u tome golem. Sadržaj njegova fotografskog zadatka potpuno ga je zaokupio, pa je većina fotografija bila autorski izražajna i posjedovala značenje i izvan izložbenoga konteksta.

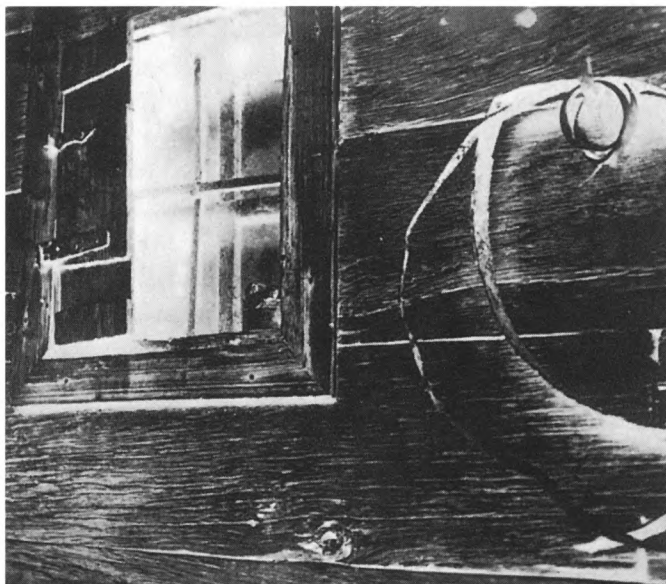
U popisu "Iz 6 ciklusa Đure Griesbacha sa ukupno 43 fotografija predanih prof. Antunu Baueru za njegovu donaciju Muzeju grada Vukovara" od 30. kolovoza 1988. našle su se fotografije "Preslica- Drežnik-Lika", "Preslica-Krbava Lika", "Preslica-Dalmacija-Knin", zajedno s drugom etnografskom temom "Hrvatskim guslama" iz Srijema-Slavonije i "Crnogorskim guslama iz okoline Kolašina".

Dvije godine nakon ove izložbe (1986.) autor je fotografije preslica povezo s namještajem, te koncipirao samostalnu izložbu "Karijatida-preslica-namještaj" i predstavio je u Galeriji "Prozori" u Zagrebu. "Zanimljivo je kako ono što ima biti dokumentarno nadraستا taj zadatak i postaje autorovom preokupacijom, koju dalje razvija, širi i kreativnim pristupom transformira u umjetničko djelo", napisala je prigodom spomenute izložbe Malina Zuccon Martić.

Suradnja s Etnografskim muzejom i njihovim kustosima utjecala je na Griesbachovo ponovno zanimanje za spomeničku baštinu. Godine 1984. posvetio se fotografiranju pučke arhitekture podbiokovskoga kraja. Bio je to autorov ponovni susret s mjestima Podbiokovlja i s temom pučke arhitekture koje je snimao još prije Drugog svjetskog rata za potrebe izrade fotorazglednica očeve tvrtke "Griesbach i Knaus". Osvježeno sjećanje i s novim zanosom Griesbach se angažirao oko cjelog projekta punim srcem. Godine 1984. nastala je većina fotografija izloženih u pet centara Makarske komune pod naslovom "Pučko graditeljstvo Baške Vode i bliže okolice" pod pokroviteljstvom Mjesne zajednice Baška Voda i uz zalaganje Ante i Željka Jurišića. Koliko je bio praktičan i istinski angažiran oko sadržaja fotografija, pokazuje način na koji je tamo priredena izložba. Bez taštine i lažne mistifikacije fotografije, Griesbach se u nedostatku velikih izložbenih dvorana i stakala za 125 fotografija 30x40 cm odlučio za originalni postav. Izložbu je postavio vodoravno na nizu zelenim ponjavama prekrivenih i povezanim stolova. Iskreno oduševljenje koje je osjećao za ljepote ove s krajolikom stopljene arhitekture, povezivao je Griesbach u svojim vizijama s turističkim razvojem u kojem očuvanje baštine znači očuvanje kapitala i razlogom turističkih destinacija u Podbiokovlje. Zauzevši se za Podbiokovlje, Griesbach je uz fotografiju sam pisao tekstove u časopisu Matica i Makarska rivijera. Izložbu o Pučkoj arhitekturi Podbiokovlja poklonio je kasnije (1993.) Etnografskomu muzeju u Zagrebu. Proširivši kasnije foto priču "Karijatida, preslica i namještaj" na pučko graditeljstvo Podbiokova na izložbi u Matici hrvatskih iseljenika u Zagrebu (1986.), Đuro Griesbach je potvrdio svoj osobni angažman u poticanju domoljublja, ljubavi prema narodnim običajima i isticanju ljepota produhovljene



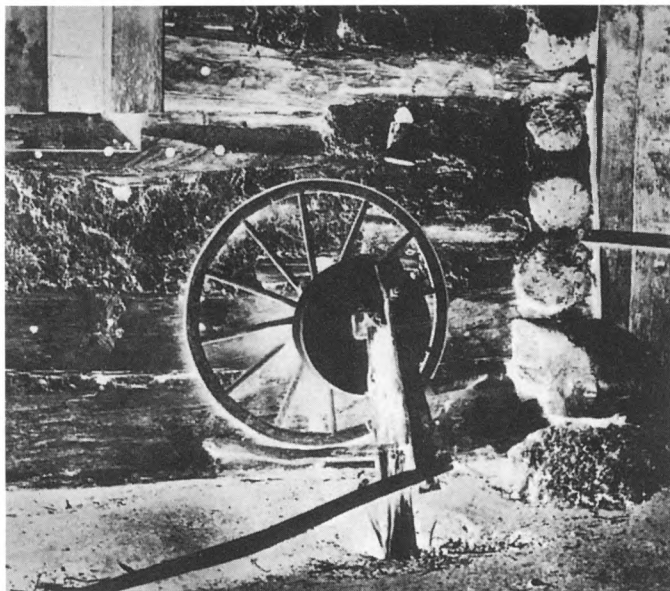
Đuro Griesbach
Presnimak iz kataloga izložbe "Priča o drvetu"



Đuro Griesbach
Presnimak iz kataloga izložbe "Priča o drvetu"

jednostavnosti. Povezujući svoju foto-priču s grčkim karijatidama i hrvatskim vodaricama, dao je cijeloj izložbi intonaciju europske civilizacije. Odlične fotografije kamenih ljepotica pučkih graditelja podbiokovskoga kraja, za čije očuvanje apelirao fotografijom i tekstem, suprotstavio je fotografijama skladnoga grčkoga hrama i transponirao ih u suvremenu estetiku. Dizajn suvremenoga hrvatskog namještaja čija stilizacija vuče svoje porijeklo od karijatida, preko vodarica i preslica, od pučkog do industrijskog, prikazan je fotografijkama. Izbijeljene pozadine i tamni detalji preslica i namještaja djeluju kao skladne grafičke "šare". Ritam preslica, stolaca u likovnom postavu nadopunjavaju crno-bijele fotografije pučke arhitekture, snimljene u prirodnom svjetlosnom kontrastu kamena i sjena jakog južnog sunca. Cijela izložba crno bijelih fotografija "Karijatida-preslica-namještaj-pučki graditelji Podbiokova" ugodajno je bila obogaćena crvenom bojom narodnih nošnja postavljenom na nekoliko lutaka i u niskim vitrinama. Griesbachov etno-koncept proširen s likovnom postavom samih fotografija i na scenografske elemente (u galerijskom prostoru izvan uobičajenoga muzejskog postava) potvrđuje njegovo sudjelovanje u takozvanim postmodernističkim ugodajnim i senografskim postavima.

Godine 1990. Griesbach sudjeluje u čak dvije izložbe Etnografskog muzeja: "Lončarstvo ručnog kola" i "Šarene tikve". Šarene tikve posebno su ga nadahnule. U njima je prepoznao ponovo onu pučku šaru koja ga je toliko zadivila u drvorezbarstvu preslica i čije je simbole rado prevodio onima koji ih nisu razumjeli. Riječi pohvalne Etnografskom muzeju izgovorio je na otvorenju izložbe "Šarene tikvice" 21. srpnja 1990.: "Tak puno štel sam vam reći o ovom hramu duha i mašte, štel sam vam pričati o tim čarobnim ormarima-škrinjama



Đuro Griesbach
Presnimak iz kataloga izložbe "Priča o drvetu"

Summary

Duro Griesbach and Museums

Đuro Griesbach was not a permanent museum photographer. But his involvement with museums began in 1930, when the art historian and head of the Strossmayer Gallery dr. Artur Schneider commissioned him as a field photographer for photographing monuments all over Croatia. In the eighties he intensively collaborated with the Ethnographic Museum in Zagreb. From this fruitful collaboration, the author derived his personal photographic "story".

i vitrinama punih tajni. Pričat bih vam htio i o tim divnim ljudima punih optimizma i rodoljublja, o tim svećenicima ovog hrama, o tihom kucaju njihova srca, koji nam je omogućio ovu izložbu. Puno toga štel sam vam reć, al' za hvaliti nekoga nigdar cajta ni bilo..."

Dakako, i sam je bio dio ekipe pun zanosa. Suradnja s muzejom se nastavila kroz izložbe "Pisani vuzem" (1991.), "Šarena jaja Slavonija-Baranja-Srijem" (1992.) u kojima je fotografija Đure Griesbacha privlačila svojom besprijekornošću i osobitošću, koliko je to, dakako, moguće u reprofotografiji. Godine 1991. Etnografski muzej priredio je dvije samostalne izložbe Đure Griesbacha: "Zaboravljeni negativ" i "Šetnja Gornjim gradom" koje su snažno odjeknule u javnosti i svratile punu pozornost na vrijednosti i značaj opusa Đure Griesbacha. U razgovoru povodom izložbe u Etnografskome muzeju za Modru lastu (br. 18 od 15. svibnja 1991.) na pitanja što je za vas fotografija i gdje crpi toliku snagu, Đuro Griesbach je odgovorio: "Fotografija me privlači i očarava. Zaljubljenost u našu lijepu domovinu, u kulturna dostignuća našeg naroda i njegove ljudske vrijednosti daju mi polet za rad."

"Uskrs Đure Griesbacha" u Etnografskome muzeju 1995. godine bila je najljepša gesta muzeja prema fotografu, inovatoru, konstruktoru, umjetniku i Zagrepčaninu koji je do kraja svog života težio pridobiti mlade ljude za pozitivan odnos prema životu, za dugotrajne vrijednosti, koje je sam fotografski ovjekovječio.

Bilješke:

- 1 Prva fotoreportaža o ranjenom Stjepanu Radiću iz 1928.
- 2 Neue Sachlichkeit and German Realism of the Twenties, Arts Council of Great Britain, 1978.